

INFORMACJA PRAWNA Z ZAKRESU PRAWA AUTORSKIEGO

I. Autor

Adwokat Piotr Pawlonka z Kancelarii Adwokackiej Woźniacki Węgierska Pawlonka, ul. Sienkiewicza 149, 90-302 Łódź

II. Przedmiot

Celem niniejszej informacji prawnej jest udzielenie odpowiedzi na następujące pytanie:

czy na gruncie ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o Prawie autorskim i prawach pokrewnych dopuszczalne jest zaczerpnięcie w utworze w postaci rozprawy habilitacyjnej informacji pochodzących z utworu innego autora jeśli następuje za pośrednictwem przywołania przez autora rozprawy habilitacyjnej treści innego ze swoich utworów, w którym dokonał omówienia i analizy utworu stanowiącego źródło pozyskania powołanych wyżej informacji (z podaniem danych jego twórcy i źródła); czy też tego rodzaju działanie stanowi niedopuszczalny na gruncie w/w ustawy plagiat?

Niniejsza informacja prawna została sporządzona w oparciu o informacje i materiały udostępnione mi przez Panią dr Małgorzatę Olczak.

III. Stan faktyczny

Na podstawie wniosku z dnia 20.11.2013 r. dr Małgorzaty Olczak z Politechniki Łódzkiej zostało wszczęte przez Centralną Komisję ds. Stopni i Tytułów postępowanie habilitacyjne.

Po przeprowadzeniu postępowania Komisja Habilitacyjna podjęła uchwałę zawierającą negatywną opinię w sprawie nadania dr Małgorzacie Olczak stopnia

naukowego doktora habilitowanego. W uzasadnieniu uchwały wskazano m.in., że w pracy Habilitantki prof. dr hab. Wiesława Limont rozpoznała i udokumentowała plagiat.

Wyżej wymieniona Profesor w ocenie dorobku naukowo-badawczego, dydaktycznego i organizacyjnego w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego dr Malgorzacie Olczak z 20.04.2014 r. na stronie 4 wskazała „*W* *fr* *fragmencie, w którym zostały omówione psychologiczne uwarunkowania procesu dostrzegania problemu wymieniona została także wyobraźnia. Omawiają wyobraźnię twórczą (s. 54) Habilitantka powołała się na własny artykuł (M. Olczak, Kształcąca i wychowawcza rola wyobraźni twórczej, Edukacja Zdrowotna, 2, 2006). Nie podała jednak oryginalnego źródła, z którego zaczerpnęła informacje (W. Limont, Analiza wybranych mechanizmów wyobraźni twórczej. Badania eksperymentalne. Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 1994) w ten sposób przypisując sobie autorstwo dokonanych analiz i syntez. Porównanie fragmentów oryginalnej pracy Wiesławy Limont z pracą habilitacyjną dr Malgorzaty Olczak ujawnia, że mamy do czynienia z plagiatem”.*

Uchwałą nr 367/13-14 Rady Wydziału Nauk Pedagogicznych Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej z dnia 25 czerwca 2014 r. postanowiono odmówić nadania dr Malgorzacie Olczak stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika. W uzasadnieniu uchwały wskazano, iż rozprawie występuje zbyt duża liczba cytowań i zapożyczeń mogących świadczyć o popełnieniu plagiatu, co jest szczególnie widoczne w związku z powtórzeniami z książki „*Analiza wybranych mechanizmów wyobraźni twórczej*” autorstwa prof. Wiesławy Limont.

Dr Malgorzata Olczak nie zgodziła się z wyżej wymienioną decyzją składając w dniu 13.08.2014 r. odwołanie od w/w uchwały, w którym m.in. zakwestionowała by dopuściła się „plagiatu”.

Prof. Andrzej Góralski w przeprowadzonej analizie z dnia 24 września 2014 r. stwierdził, iż artykuł dr Malgorzaty Olczak „*Kształcąca i wychowawcza rola wyobraźni twórczej*” z 2006 r. stanowi syntezę wiedzy własnej autorki i wiedzy zawartej w rozprawach i pracach wielości autorów, w tym - między innymi - w książce G. Duranda „*Wyobraźnia symboliczna*” oraz w rozprawie W. Limont „*Analiza wybranych mechanizmów wyobraźni twórczej*”. Ponadto zdaniem w/w Profesora artykuł Malgorzaty Olczak będący syntezą wiedzy stał się jej samodzielnym źródłem. W przeprowadzonej analizie prof. Góralski

podkreślił dodatkowo, iż artykuł odsyła do stanowisk i wyników badań wielu autorów, w tym także tych, którzy nie byli omawiani i cytowani przez W. Limont.

III. Stan prawny

Zagadnienie stanowiące przedmiot niniejszej informacji prawnej zostało wyczerpująco uregulowane w ustawie z dnia 4 lutego 1994 r. o Prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jednolity z dnia 17 maja 2006 r. Dz. U. nr 90, poz. 631) – dalej u.pa.pp

Zgodnie z art. 29 ust. 1. u.pa.pp wolno przytaczać w utworach stanowiących samoistną całość urywki rozpowszechnionych utworów lub drobne utwory w całości, w zakresie uzasadnionym wyjaśnianiem, analizą krytyczną, nauczaniem lub prawami gatunku twórczości.

Przepis art. 29 u.pa.pp przewiduje formę dozwolonego użytku z utworu i konstytuuje prawo cytatu. Cytatem jest przytoczenie w dziele własnym, w całości lub w części cudzego utworu. Analizowane prawo stanowi ograniczenie wyłącznego prawa autorskiego na rzecz dozwolonego użytku publicznego, stwarzając ramy dozwolonego wykorzystywania cudzej twórczości w działalności naukowej, dydaktycznej, publicystycznej oraz artystycznej (tak E. Traple [w:] Barta J. (red.), Markiewicz R. (red.), Czajkowska-Dąbrowska M., Cwiągalski Z., Felchner K., Traple E., LEX 2011).

Oczywiście cytowanie winno odbywać się z zachowaniem warunków określonych przepisem art. 34 u.pa.pp, tj. poprzez podanie twórcy i źródła. Co istotne sposób podawania źródła nie został bliżej określony w ustawie. Z tego względu przyjmuje się, iż sposób oznaczenia źródła winien wynikać w tym zakresie z obowiązujących zwyczajów.

W praktyce występuje pojęcie tzw. „cytatu z drugiej ręki”. Polega on na wykorzystaniu fragmentu cudzego utworu z właściwym oznaczeniem pierwotnego źródła, z którego pochodzi cytat, a z pominięciem wtórnego źródła poprzez które doszło do zapoznania się z utworem (por. S. Stanisławska – Kloc, *Zasady wykorzystywania cudzych utworów: prawo autorskie i dobre obyczaje (etyka cytatu)*, *Diametros* 19/2009).

Na gruncie u.pa.pp „cytat z drugiej ręki”, tj. ograniczający się do wskazania źródła pierwotnego - z pominięciem źródła wtórnego - należy uznać za dopuszczalny, zwłaszcza

w sytuacji gdy w źródle pierwotnym precyzyjnie i jednoznacznie odesłano do źródła wtórnego, tj. z oznaczeniem twórcy i źródła (art. 34). W takim bowiem przypadku dokonanie cytatu z drugiej ręki stanowi wyłącznie dopuszczalny zabieg redakcyjny i w żadnym razie nie narusza praw autorskich twórcy źródła wtórnego.

Opisany stan rzeczy należy wprost odnieść również do sytuacji, w której osobą cytującą z drugiej ręki jest autor źródła pierwotnego. Skoro bowiem ów autor w źródle pierwotnym precyzyjnie wskazuje dane dotyczące źródła wtórnego i jego autora to żadnym razie nie można przyjąć by w takim przypadku naruszył on cudze prawa autorskie poprzez cytat, a tym bardziej by jego działania były ukierunkowane na osiągnięcie tego rodzaju skutku.

Należy bowiem pamiętać, iż istota plagiatu wyraża się w stworzeniu przez plagiatora w sposób bezprawny pozoru autorstwa. Jeśli natomiast autor źródła pierwotnego wprost odwołuje się do źródła wtórnego i jednoznacznie oraz szeroko je opisuje to nie można przyjąć by chciał w ten sposób wywołać pozór co do swojego autorstwa określonej myśli twórczej.

W tym miejscu warto również przywołać trafny pogląd wedle, którego za plagiatora dzieła naukowego może być uznany jedynie ten, kto przejmuje "jądro" cudzej pracy i podaje się za jej autora. Wszystkie pozostałe przypadki przejęcia można co najwyżej zakwalifikować jako naruszenie reguł poprawnego cytowania (*tak B. Gadek-Giesen, Plagiat dzieł naukowych - zagadnienia wybrane, ZNUJ.2011.2.63*).

Niezależnie od powyższego należy stwierdzić, iż w sytuacji w której cytat dotyczyłby samodzielnej myśli twórczej autora zawartej w źródle pierwotnym - stanowiącej syntezę wiedzy własnej autora i wiedzy zawartej w rozprawach i pracach wielości autorów - to w takim przypadku można byłoby mówić wyłącznie o autocytacie, nie zaś o tzw. cytacie z drugiej ręki.

IV. Wnioski

Przeprowadzona analiza stanu faktycznego i prawnego dotyczącego zagadnienia stanowiącego przedmiot niniejszej informacji prawnej wiedzie do

konstatacji, iż dr Małgorzata Olczak w rozprawie habilitacyjnej nie dopuściła się plagiatu.

Przy założeniu, że w artykule *Kształcząca i wychowawcza rola wyobraźni twórczej* nastąpiło dokonanie syntezy wiedzy własnej dr Małgorzaty Olczak i wiedzy zawartej w rozprawach i pracach wielości autorów, w tym W. Limont "Analiza wybranych mechanizmów wyobraźni twórczej" - zgodnie z wnioskami analizy prof. Andrzeja Góralskiego - należy stwierdzić, iż autorka w rozprawie habilitacyjnej dokonała autocytatu na stronach 54 i n. rozprawy habilitacyjnej poprzez odwołanie się do swojego artykułu jako samodzielnego źródła cytowanego fragmentu pracy. W tym kontekście nie sposób doszukać się znamion plagiatu w pracy habilitacyjnej dr Małgorzaty Olczak.

Do podobnej konkluzji wiedzie stan rzeczy, w którym założyć, iż artykuł *Kształcząca i wychowawcza rola wyobraźni twórczej* nie stanowi samodzielnego źródła myśli twórczej zawartej na stronach 54 i n. rozprawy habilitacyjnej. Przy takim założeniu zabieg redakcyjny dokonany przez dr Małgorzatę Olczak stanowi bowiem tzw. cytat z drugiej ręki w pełni dopuszczalny na gruncie u.pa.pp, zwłaszcza jeśli zważyć, iż Habilitantka w swoim artykule (źródle pierwotnym) w sposób szeroki i precyzyjny odwołała się do źródła pierwotnego, tj. artykułu prof. W. Limont. W zakresie dokonywanej analizy nie sposób przy tym pominąć faktu, iż w bibliografii rozprawy habilitacyjnej wprost wskazano na pozycję Limont W. (1996), *Analiza wybranych mechanizmów wyobraźni twórczej*. Toruń, Wydawnictwo UMK.

Na zakończenie warto skonkludować, iż nawet gdyby przyjąć, że cytat dokonany przez dr Małgorzatę Olczak na stronach 54 i n. rozprawy habilitacyjnej stanowił niepełne podanie informacji o źródle cytowania, to może ono być poczytane co najwyżej za uchybienie wymogom z art. 34 u.pa.pp, nie zaś za przejaw naruszenia autorskich praw autor dzieła cytowanego - plagiat (tak J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie i prawa pokrewne Walters Kluwer 2008, s. 113 i n.*).

Piotr Pawlónka

ADWOKAT